

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

trische borderlinepersoonlijkheidsstoornis. De evaluatie van waar een persoon zich op het ernstcontinuüm situeert, gebeurt door het in kaart brengen van diens identiteit, objectrelaties, affecttolerantie, affectregulatie, Boven-Ik-integratie, realiteitstoetsing en Ik-sterkte.

De M-as biedt negen categorieën van psychisch functioneren om tot een verfijnde en geïndividualiseerde beschrijving van de patiënt te komen. Deze categorieën zijn: het vermogen tot aandachtsregulatie en leren; het vermogen tot relaties en intimiteit; de kwaliteit van innerlijke ervaring en zelfwaardegevoel; het vermogen tot affectieve ervaring, expressie en communicatie; defensieve patronen en mogelijkheden; het vermogen om innerlijke representaties te vormen; het vermogen tot differentiatie en integratie; mogelijkheden tot zelfobservatie; het vermogen om interne normen en idealen op te bouwen en te gebruiken.

Met de S-as bevindt de PDM zich het dichtst bij de bekende DSM-categorieën. Met klinische illustraties wordt getracht de subjectieve ervaring van de patiënt meer te benadrukken. Door deze as als laatste te plaatsen wordt beklemtoond dat de dertien symptoompatronen geen opzichzelfstaande stoornissen zijn doch de uiterlijke verschijningsvorm van de karakteristieke manier waarop iemand omgaat met bepaalde ervaringen. Eerder dan voorbarig te spreken over comorbiditeit vanuit het voorkomen van verschillende symptomen zoekt de PDM op de eerste plaats naar een meer fundamentele stoornis van het psychisch functioneren.

Samenvattend kan de PDM worden gezien als een groots opgezette poging om het psychoanalytische gedachtegoed, dat in een gemarginaliseerde positie dreigt terecht te komen, niet verloren te laten gaan binnen de geestelijke gezondheidszorg. Het blijft echter een handleiding voor diagnose en niet voor behandeling en zal zijn bruikbaarheid in die zin de komende jaren nog moeten bewijzen.

Literatuur

- AKHTAR, S. (1992). *Broken structures — Severe personality disorders and their treatment*. New York: Jason Aronson Inc.
- VERMOTE, R. (2000). Psychoanalytische en psychiatrische diagnostiek bij persoonlijkheidsstoornissen. *Tijdschrift voor Psychoanalyse*, 6, 146-155 en *Tijdschrift voor Psychiatrie*, 42, 667-674.

Gewetensvragen

Bespreking van

Anita von Raffay (2006). *Die Gewissenfrage in Psychoanalyse und analytische Psychologie*. Jahrbuch der Psychoanalyse, Beiheft 21. Stuttgart-Bad Cannstatt: Frommann-Holzboog.
ISBN 978 3 7728 2371 8, 227 pp., € 52,—

JUTTA VON STEIMKER *

Anita von Raffay is psychoanalytica en leeranalytica met een jungiaanse achtergrond. In *Die Gewissenfrage in Psychoanalyse und analytische Psychologie* doet ze een theoretisch onderzoek van het gewetensconcept, gezien vanuit de psychoanalyse en vanuit de analytische psychologie. Ze beperkt zich niet tot het onderzoek van de invloed van het onbewuste infantiele geweten op het lijden van de patiënt, maar schenkt ook uitvoerig aandacht aan de relatie tussen het geweten en de moraal enerzijds en de sociale en politieke problemen van onze tijd anderzijds. De catastrofale ontwikkelingen in de wereldpolitiek gaan haar zeer ter harte. Clinici kunnen weinig aanvangen met de gewetensconcepten van de analytische psychologie.

Het eerste deel van het boek biedt een omvangrijk overzicht van het concept Boven-Ik. Er wordt tevens aandacht besteed aan de ontwikkeling van het geweten. De auteur begint met een uiteenzetting over de ontwikkeling van het Boven-Ik bij Freud, vervolgt met de bijdragen van de egopsycholo-

gie en de objectrelatietheorie en gaat verder met de theorievorming over het geweten bij Klein, de postkleinianen, Winnicott, de Franse psychoanalyse en Kernberg. Had ze maar geprobeerd een minder uitgebreid overzicht van de zeventien auteurs uit het gehele psychoanalytische spectrum te geven! Haar benadering verliest daardoor veel diepgang en mist een theoretische ordening van de voorgestelde concepten.

Het volgende deel is gewijd aan het gewetensconcept in de analytische psychologie. Von Raffay begint met een uitvoerige uiteenzetting van Jungs archetypenleer en zijn moraaltheorie. Ze onderzoekt hoe zijn nationaalsocialistische sympathieën te begrijpen zijn vanuit zijn oedipale problematiek. De volgelingen van Jung hebben niets wezenlijks toegevoegd aan diens moraaltheorie. Waren ze niet in staat hun eigen schuldgevoelens te erkennen en hun dwalingen te betreuren? De kritisch bevragende houding van de auteur komt in dit deel de leesbaarheid ten goede en is voor al wie zich niet met analytische psychologie bezighoudt, informatief en verrijkend.

In het volgende deel wordt de invloed van de meer of minder ontwikkelde gewetenstructuur op de vorming van de interpersoonlijke relaties nagegaan. De lezer voelt dat de auteur zich op vertrouwd terrein beweegt.

Het laatste deel bespreekt aspecten als de aangeboren basis van het geweten, de invloed van de vroegkinderlijke ontwikkeling en het concept van het onderbewuste. Telkens worden de verschillen tussen psychoanalyse en analytische psychologie aangegeven.

De auteur onderwerpt de analytische psychologie aan een fundamentele kritiek. Ze wijst op de invloed van grootheidsfantasiën in Jungs archetypenleer. Ze baseert zich niet alleen op de objectrelatietheorie maar ook op de beschouwingen van Steiner en van Chasseguet-Smirgel over almachtsfantasiën en perversie. In het denken van Freud is het de begrenzing die pijn en ontwikkeling voortbrengt en daarmee de

structuur van het Boven-Ik vastlegt. Voor Jung is het opheffen van begrenzing het bevrijdende principe. Von Raffay legt de relatie met totalitaire regimes. In totalitaire regimes zijn regressieve krachten werkzaam die moraliteit aan het wankelen brengen.

Dit is een bijzonder genuanceerd boek, geschreven door een jungiaanse auteur met een veel bredere achtergrond.

* Vertaling: Marc Hebbrecht

Ferro, een vervolg

Bespreking van

Antonino Ferro (2006). *Psychoanalysis as therapy and storytelling*.

Londen: Routledge.

ISBN 978 0 415 37205 3, 148 pp., £ 17,99

MARC HEBBRECHT

In drie eerdere recensies¹ heb ik de specifieke bijdrage van Ferro aan de psychoanalytische theorie en techniek kort samengevat. Ferro gaat ervan uit dat de gehele analytische sessie beluisterd kan worden als een droom, geproduceerd door de psyche van de patiënt als reactie op het analytische veld. Tijdens de sessie worden personages ten tonele gevoerd. Deze personages zijn op drie niveaus te beluisteren: 1. de externe realiteit, 2. de innerlijke realiteit (de personages zijn overdrachtsfiguren: a. herhalingen b. projecties van zelf- en objectbeelden) en 3. de analytische relatie (personages vertolken wat zich op een dieper niveau afspeelt tussen de analyticus en analysant als koppel). Het gaat in psychoanalyse vooral over het volgen van de patiënt in zijn verhaal, hem vergezellen, gebruik maken van creatieve capaciteiten en hem voorzien van beelden. De analyticus draagt bij tot de constructie van één verhaal, dat voldoet aan de behoeften van de beide psyches van